

УСПП

« 05 » 12 2025 р.

№ 02 1-405

Президенту України
Зеленському В.О.

*Щодо "Плану керованої нормалізації
кредитного ринку України"*

Шановний Володимире Олександровичу!

В умовах воєнного стану фінансова система України продемонструвала стійкість, що дозволило державі виконувати свої критично важливі функції. Водночас, у структурі економіки, фінансів проявилась низка проблем, які формують системні ризики для промислового виробництва, зайнятості, інвестиційної активності та ресурсного забезпечення відновлення. Йдеться про комбінацію факторів: різке звуження внутрішнього ринку, зменшення обсягів виробництва, заміщення джерел надходження валютної ліквідності від експорту міжнародною допомогою, а також домінування надприбуткових інструментів стерилізації банківської ліквідності, які фактично витіснили кредитування реального сектору.

Банківська система акумулювала значні обсяги надлишкової ліквідності, які не трансформуються в кредити. За експертними оцінками, з початку війни депозитна база банків зросла на 1,4 трлн грн (у т.ч. гривнева: + 1,0 трлн грн). З них на працюючі кредити пішло лише 171 млрд. грн (або 16% від приросту гривневої бази банків). За період з 2022 р. НБУ виплатив банкам 270 млрд. грн процентів за депсертифікатами. Водночас інвестиції банків в іноземні боргові папери зросли в 38 разів і з початку війни склали понад 4 млрд дол, в т.ч. у 2025 р. – 592 млн дол (нетто). У той час, коли національна банківська система інвестує значні кошти в економіку інших країн вітчизняні підприємства промисловості, переробки, логістики та інфраструктури залишаються без доступу до фінансових ресурсів. У регіонах посилюється дефіцит кадрів, а громади втрачають здатність утримувати фахівців та стимулювати економічну активність. За таких умов ризики структурної деградації економіки зростають.

У цій ситуації критично важливо забезпечити **керовану нормалізацію кредитного ринку**, яка дозволить відновити інвестиції, підтримати промисловість, посилити стійкість громад, збалансувати стимули розвитку банківської системи та оптимізувати бюджетні витрати.

Переконані, що саме у період надзвичайно складних викликів є необхідність у консолідації зусиль держави, бізнесу та фінансового сектору для запобігання

подальшій деградації виробничого потенціалу та забезпечення відновлення економіки на засадах стійкості, рівноваги та адресної підтримки ключових галузей промисловості.

У розвиток пропозицій у листі на адресу Президента України від 03.10.2025 р. №02-1-318 Український союз промисловців і підприємців, Антикризовий штаб стійкості економіки в умовах воєнного стану підготували комплексний документ **“План керованої нормалізації кредитного ринку України”** (додається).

Запропонований план не потребує додаткових бюджетних витрат, не створює інфляційного тиску та відповідає міжнародним підходам до макроруденційної політики.

Пропонуємо доручити Уряду та Національному банку спільно з промисловими об'єднаннями в найкоротший строк опрацювати представлені пропозиції та підготувати дорожню карту їх реалізації.

Додаток: на 3 арк.

З повагою
Президент УСПП,
Співголова Національної тристоронньої
соціально-економічної ради

А.К.Кінах

ПЛАН КЕРОВАНОЇ НОРМАЛІЗАЦІЇ КРЕДИТНОГО РИНКУ

Вступ

Національний банк України, відповідно до законодавства, здійснює свою діяльність на основі пріоритету цінової стабільності. Водночас, у нинішніх умовах воєнного та післявоєнного відновлення зростає потреба забезпечення належної кредитної динаміки, підтримки економічної активності та збереження кадрового потенціалу промислових регіонів.

Таке поєднання завдань формує об'єктивний баланс інтересів між стабільністю цін та потребами реального сектору, який у чинній моделі регулювання залишається недостатньо врівноваженим. За відсутності належного інструментарію та регуляторних механізмів це створює ризики надмірного стримування кредитування, поглиблення диспропорцій на ринку праці та втрати конкурентоспроможних виробничих кластерів.

З огляду на це пропонується започаткувати керовану нормалізацію кредитного ринку, спрямовану на узгодження монетарної політики з потребами відновлення, промислового розвитку та економічної стійкості регіонів, що дозволить збалансувати зазначені пріоритети та забезпечити ефективнішу взаємодію регуляторної та економічної політик.

Пропонований документ **“План керованої нормалізації кредитного ринку”** є результатом аналізу ситуації у фінансовому секторі, міжнародного досвіду та можливостей держави у нинішніх економічних умовах.

Вхідна ситуація

Обсяг кредитування промисловості та переробних галузей знаходиться на історичному мінімумі.

Банки концентрують ліквідність у депозитних сертифікатах НБУ із прибутковістю, яка робить кредитування реального сектору економічно нераціональним.

Програма “5-7-9%” фактично спрямована на підтримку аграрного сектору, який має найвищу платоспроможність, валютні надходження та можливість кредитуватися без субсидій. Водночас промисловість, логістика, будівельна галузь, хімічна та деревообробна промисловість залишаються поза системою доступного кредитування.

Внутрішньо переміщені особи (ВПО) майже не отримують пільгових іпотечних кредитів, хоча серед них перебуває великий цінний кадровий резерв: інженери, техніки, будівельники, працівники промислових підприємств. Міста та громади втрачають критично необхідних фахівців, оскільки житлових умов для їхнього повернення (закріплення) немає.

Пропонується запровадити такі блоки реформ, які сприятимуть забезпеченню балансу між стабільністю та зростанням.

Блок 1. Зміна у структурі стимулів НБУ для активізації кредитування

1.1. Поступове зниження ставок за депозитними сертифікатами НБУ на 0,5–1,0 п.п. кожні 1-3 місяці залежно від динаміки інфляції та стабільності валютного ринку.

Мета: зменшити надприбутковість пасивних операцій банків і збалансувати їхню мотивацію між інвестиціями (в ОВДП та сертифікати) та кредитуванням.

1.2. Впровадження інструменту TLTRO-UA (Targeted Longer-Term Refinancing Operations).

Цільові операції з довгострокового рефінансування (TLTRO) – це операції, що забезпечують фінансування кредитних установ, пропонуючи банкам довгострокове рефінансування на привабливих умовах і стимулюють банківське кредитування реальної економіки. TLTRO є перевіреним європейським механізмом із високою ефективністю.

Пропонуємо створити аналог інструменту ЄЦБ, який передбачає довгострокове рефінансування банків під знижену ставку (нижче за облікову на 3-5 п.п.) за умови, що банк спрямовує ці ресурси на кредитування промисловості, МСП, інфраструктурних та логістичних компаній, переробки сільгосппродукції, будівництва житла та мереж.

Принцип: Чим більше банк кредитує реальний сектор, тим нижча ставка за рефінансуванням.

1.3. Встановлення квот на обсяги депозитних сертифікатів

Пропонується запровадити ліміт на депозитні сертифікати НБУ, який має бути пропорційним обсягу кредитування, за яким банк має право розмістити вільну ліквідність в депозитні сертифікати лише за умови, що кредитний портфель реального сектору зростає відповідними темпами. Цей механізм успішно застосовувався ЄЦБ та Банком Англії під час пандемії.

1.4. Диверсифікація вимог резервування коштів банків на кореспондентському рахунку НБУ залежно від їхньої кредитної активності у реальному секторі

З метою посилення стимулів до кредитування пропонується доповнити регуляторний механізм НБУ інструментом диференційованих обов'язкових резервів, які визначаються залежно від обсягів та темпів зростання кредитування промисловості, МСП та інших галузей реального сектору.

Принцип дії:

- банки, які нарощують кредитування реального сектору темпами вище визначених порогів, отримують зменшені норми резервування;
- банки, які не забезпечують зростання кредитного портфеля або скорочують його, утримують базову або підвищену норму резервування.

Це забезпечить додатковий мотиваційний механізм для банків щодо розширення кредитування та посилить ефективність інших запропонованих інструментів: коридорного зниження ставок депозитних сертифікатів, TLTRO-UA та лімітів на депозитні сертифікати.

Інструмент є макропруденційним і не впливає на інфляційний мандат НБУ.

Блок 2. Перекалібрування програми е-Оселя на підтримку спеціалістів промисловості

2.1. Проблема: Сьогодні програмою е-Оселя на дві третини (75%) від загального обсягу наданих кредитів (37 млрд грн) користуються високооплачувані бюджетні категорії позичальників, переважно мешканці м.Києва та Київської області (силовики, контрактники, державні службовці), що:

- не вирішує кадрову кризу промисловості,
- не сприяє розвитку регіонів,
- не допомагає громадам повернути кваліфікованих фахівців,
- майже не охоплює ВПО, які могли би стати драйверами відновлення.

У більшості промислових регіонах, особливо у Хмельницькій, Рівненській, Волинській та Дніпропетровській областях, дефіцит спеціалістів сягає 20–40%.

2.2. Пропозиція: Внести зміни до умов е-Оселі з урахуванням потреб кадрового забезпечення промисловості

Ключові елементи:

1. Формування списків кандидатів
 - промисловими асоціаціями,
 - територіальними громадами,
 - підприємствами регіонів.
2. Пріоритет у кредитах для фахівців таких сфер:
 - машинобудування
 - енергетика
 - транспорт і логістика
 - IT-підприємства у виробничому секторі
 - будівельна галузь
 - хімічна промисловість
 - працівники підприємств, релокованих під час війни
3. Визначення ВПО із підтвердженою кваліфікацією як окремої пріоритетної категорії позичальників, з прив'язкою до громади проживання (працевлаштування).
4. Іпотека стає інструментом закріплення кадрів - фахівець отримує іпотеку за умови працевлаштування у місцеве промислове підприємство (аналог програми employer-assisted housing у США).
5. Фінансування придбання житла у новобудовах з пріоритетом на регіони, що приймають ВПО та релоковані виробництва.

2.3. Ефект від перекалібрування е-Оселі

- повернення до регіонів тисяч кваліфікованих фахівців,
- зниження трудового дефіциту промисловості на 15–25%,
- укріплення громад,
- скорочення відтоку ВПО за кордон,
- підвищення продуктивності та податкових надходжень.

Узагальнений ефект

1. Відновляться стимули банків кредитувати реальний сектор через TLTRO-UA та ліміти. Поступове зниження ставок за депозитними сертифікатами за зростання стимулів до кредитування реального сектору.

2. Програма е-Оселя стане інструментом реіндустріалізації. Пільговим іпотечним житлом забезпечиться 25 тис кваліфікованого персоналу з їхніми родинami. Зменшиться відтік кваліфікованих фахівців за кордон.

3. Посилиться економічна стійкість територіальних громад.

4. Активізується поетапне відновлення ресурсної самодостатності України.

**Президент УСПП,
Співголова Національної тристоронньої
соціально-економічної ради**

А.К.Кінах